

Полозенко Д.В.,

доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України,
завідувач відділу бюджетних видатків соціальної сфери
Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ — ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

На сьогодні існує нагальна потреба в удосконаленні місцевого самоврядування з урахуванням зарубіжного й вітчизняного досвіду. Тому вихід у світ монографії М.П. Бадида¹ є дуже своєчасним. Дослідження складається з чотирьох логічно пов'язаних розділів та спрямоване на збільшення фінансової самостійності місцевих бюджетів і створення умов для підвищення рівня управління економічними процесами в регіоні.

У першому розділі “Правові та фінансові засади місцевого самоврядування” розглянуто форми, моделі організації адміністративно-територіальної влади на місцевому рівні, етапи розвитку місцевого самоврядування в Україні та зроблено висновок, що в умовах самостійності проблема розподілу функцій між центральною й місцевою владою залишається, оскільки ні місце, ні роль місцевого самоврядування належним чином не визначені. Автор говорить про необхідність кардинальних реформ у сфері оподаткування, управління фінансами й адміністративного управління на місцевому рівні. При цьому він наголошує, що стабільність системи місцевого самоврядування залежить не лише від місцевих органів влади, а й від держави, яка повинна подбати про правове й фінансове забезпечення. Завдяки цьому територіальні громади безпосередньо та через обрані ними органи здійснюватимуть функції й повноваження місцевого самоврядування, яке нині позбавлене реальної фінансової самостійності, що унеможливує його ефективний розвиток.

Аналізуючи українське законодавство, яке не передбачає функціонування обласних і районних територіальних громад, М.П. Бадида зазначає, що територіальна громада являє собою сукупність громадян за місцем проживання, а не просту адміністративно-територіальну одиницю. У зв'язку з цим потрібно, щоб система національного законодавства враховувала особливості статусу органів місцевого самоврядування.

У другому розділі “Фінансовий потенціал місцевого самоврядування” наголошується на тому, що існуюча територіальна організація влади в Україні продемонструвала невміння в умовах ринку результативно впливати на розвиток економічної

---

¹ *Бадида М.П.* Податкова база місцевого самоврядування: Моногр. — Ужгород, 2010. — 408 с.

й соціальної інфраструктури території, забезпечити надання соціальних послуг і благ населенню на європейському рівні. До того ж бюджетна політика держави в першу чергу орієнтована на підтримку не самодостатніх територіальних громад, що володіють достатньою фінансовою базою, а дотаційних. Як наслідок — чим більше доходів надходить до місцевого бюджету за рахунок внутрішніх джерел, тим більше коштів вилучається в наступному бюджетному році, що аж ніяк не стимулює місцеві органи влади до розширення внутрішніх резервів.

У розділі досліджуються також питання, пов'язані з розкриттям фінансового потенціалу, які охоплюють основні тенденції динаміки регіонального продукту Закарпатської області, динаміку місцевих податків і зборів, управління муніципальною інфраструктурою тощо. Наголошується, що чільне місце у структурі регіонального фінансово-економічного потенціалу посідає бюджет, із допомогою якого частина регіонального продукту спрямовується на фінансування суспільних благ на рівні відповідних територіальних громад. Обґрунтовано пропозицію щодо введення нових податків, зокрема податку на нерухомість. На основі узагальнення окремих теоретичних положень та досвіду органів місцевого самоврядування сформульовано пропозиції щодо застосування практики відрахувань до місцевих бюджетів частини надходжень від загальнодержавних податків.

У третьому розділі “Правові складові податкової бази місцевого самоврядування” досліджуються власні податкові доходи місцевих бюджетів, які є базовою ланкою бюджетної системи та потребують зміцнення згідно з функціями відповідного рівня влади. На численних матеріалах досліджується рівень покриття видатків бюджету регіону власними доходами, які спрямовуються до бюджету. Зроблено висновок, що власні доходи бюджету мають стати основним ресурсом для реалізації закріплених за ними видаткових повноважень, а запропонований податок на нерухомість має бути одним із найважливіших місцевих податків.

Автором аналізуються й інші податки. Зокрема, він зазначає, що у складі власних доходів бюджету регіону частка плати за землю є невеликою (3,8 %) та має тенденцію до зниження, що негативно впливає на дохідну частину бюджету. Така тенденція зумовлена збільшенням пільг щодо земельного податку. Для виправлення ситуації пропонується ліквідувати ці пільги, залишивши їх лише пенсіонерам та інвалідам.

Стосовно закріплених податкових доходів бюджету м. Ужгорода підкреслюється, що вони є основою податкової спроможності міста, їх розміри впливають на обсяги бюджетних трансфертів, які надаються з державного бюджету України. На думку автора, система закріплених доходів у цілому та її окремі складові потребують реформування. Аналізуючи податки з доходів фізичних осіб в Україні, автор робить акцент на тому, що в розвинутих країнах основними платниками податків є заможні громадяни, тоді як в Україні основна сума податку надходить із доходів близько двох прожиткових мінімумів на місяць.

У сучасних умовах великого значення набула спрощена система оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва, платниками якої є фізичні особи, котрі зареєстровані в установленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та мають право обирати спосіб оподаткування своїх доходів. Дослідивши діяльність суб'єктів малого підприємництва за фактичними даними регіону, автор пропонує ввести електронні реєстри касових операцій у сфері торгівлі й послуг, що спростить процес адміністрування єдиного податку.

Поряд із власними, закріпленими податковими доходами в монографії досліджуються загальнодержавні податки. При цьому обґрунтовується необхідність стимулювання органів місцевого самоврядування за перевиконання планових показників наповнення державного бюджету з метою зменшення залежності доходів місцевих бюджетів від перерозподілу фінансових ресурсів через державний бюджет.

Четвертий розділ “Податковий менеджмент” присвячений плануванню і прогнозуванню податкових надходжень до бюджету, які через нестабільність легального й тіньового секторів економіки набули специфічних рис. Автор наголошує, що основу розрахунку контингенту платників становить інформація території про фактичні бюджетні надходження за минулий період із урахуванням недоїмок і податкової заборгованості.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що монографія “Податкова база місцевого самоврядування” є актуальною, має певне теоретичне і практичне значення.

Монографія є завершеним науковим дослідженням із проблем місцевого самоврядування, за змістом, структурою відповідає вимогам до наукових видань, має елементи новизни та буде корисною для фахівців фінансової системи, науковців, аспірантів і студентів, які цікавляться фінансовими проблемами, зокрема самоврядуванням.